



Uskonto ja sosialismi

(Pala *Hella Vuolijoen* esipuheesta Maxim Gorjkin kirjaan
"Tunnustus".

Katso ". . . Kaikkia teitä ja polkuja myöten kulkee horjuen harmaita olenoja, pussit selässä ja kepit kädessä: he kulkevat ilman kiirettä, vaan kumminkin joutuisasti, päät syvästi alaspainuneina; he kulkevat lempeinä, mieltiväisinä, luottavaisina, avonaisin sydämin?

Heitä kulkee, kulkee nuoria ja vanhoja, naisia ja lapsia, ikäänkuin yksi ja sama ääni olisi kutsunut kaikkia ja tuntuu jonkinlainen ääretön voima siinä loppumattomassa vaelluksessa maan kaikkia teitä myöten, ja se voima valtaa minut, saattaa sieluni kuohumaan, ikäänkuin se lupaisi jotain sielulleni? . . .

— Mene, kysy, tiedustele!

. . . Tuossa ihminen kulkee tottelevaisena, varovaisena; se hakee, katselee, kuuntelee herkkänä ja taas kulkee, vaeltaa. Maa soi hakijain jalkojen alla ja työntää heitä etemmäs, jokien ja mäkien, metsien ja meren kautta. — yhä kauvemmas, kaikkialle sinne, kaikkialle sinne missä hengittää toivo johonkin muuhun kuin tähän katkeraan, vaikeaan, ahtaaseen elämään."

Niin kulkee Venäjän kansa, talonpoikaiskansa, hakemassa jumalaa.

Elämä on tullut levottomaksi, sietämättömäksi; ihmiset ovat kadottaneet tuon vanhan jumalan, joka heillä oli vanhoina, rauhalli-

sina aikoina. Nyt he hakevat. Ja ennenkaikkea vanhoista luostareista, kirkoista.

Löytävätkö he sen sieltä?

Maksim Gorjki tunnustaa tässä oman jumalan hakemisensa.

Se on tarina jumalanhakijasta, joka löytää jumalansa kaikkien jumalien synnyttäjistä — kansasta.

Kirja on ensimmäinen laadultaan, tarina siitä miten ajatteleva, syvästi tunteva ihminen taistelee itsensä personallisesta jumalan uskonnosta köyhälistön maailman katsantokantaan. Ihminen taistelee, kärsii äärettömiä sieluntuskia ja pelkoa, hyljäten kaikkivaltiaan, auttavan, palkitsevan jumalakäsitteen sielustaan, sen jumalakäsitteen, jota se ei huomaa missään, vaan jonka olemassaolon edellytys on ihmisen turva, — ja iminen voittaa olemattoman edyllytyksen sijaan avun elämälleen, turvan ja lohduttajan — uudesta jumalastaan, kansasta, tovereistaan.

Sellaisesta ihmisestä kirjoittaa Gorjki.

Jumalanhakijoita on koko maailma täynnä, on niitä Suomesakin.

Sellaisia hiljaisia, syviä miettiväisiä ihmisiä, jotka tahtovat oikeutta ja hyvää, kärsivät siitä, että he itse eivät aina kykene menetelemään oikein ja hyvin, tahi sen mukaan kuin heille on opetettu.

Hiljaisilla metsäseuduilla lienee ihmisiä, jotka ennen muinoin elivät, työskentelivät, maksoivat veronsa, huolivat, uskoen vanhaan jumalaan kuoleman jälkeen. Nyt ovat todelliset olot muuttumaisillaan, ajat ovat tulleet levottomiksi, mailman elämä koskee metsäseutujen asukkaisiin, torppari pelkää häätojää, mökkiläinen työttömyyttä. Jostain kaupungista ilmestyy ihmisiä, jotka sanovat, että työväki siellä on laittanut puolueen, joka tappelee työtätekevän kansan etujen vuoksi, joka tahtoo, että kaikki saisiva pitää torppansa, mökkinsä, että työväki tahtoo parempaa palkkaa, työtaakka vähennetyksi ja muita elinehtojaan prannetuksi.

Hiljainen ihminen metsäseudulla tuntee, että nämä ihmiset ajavat sen etuja, liittyy noihin, joko saavuttaakseen itse etuja ja suojaa tahi helpottaakseen lastensa elämää, jotka maattomina kulkevat työtä hakemassa.

Ja elämä tulee helpommaksi, valoisammaksi.

Mutta mitenkä on uskonnon laita?

Toiset siellä sanovat, että nämä uudet ihmiset, jotka tappelevat kansan puolesta, tahtovat hävittää jumalan ja uskonnon; ja mitä ihminen sitte muka tekee kuoleman sattuessa?

Lorua, — kyllä metsäseudun mieskin tuntee, että nämä uudet ihmiset täyttävät paljoo paremmin rakkauden ja oikeuden ja puhtauden käskyt, he auttavat toisiaan ei ainoastan sanoilla vaan teoilla. auttavat häntäkin, paremmin kuin niiden vanhojen ihmisten jumala sitä on tehnyt. Mutta kuitenkin. Täytyy ajatella loppuun saakka: mikä tulee kuoleman jälkeen, onko siellä jumala, on taivas? Mihin minä menen?

Uudet ihmiset tahtovat laittaa taivaan maan päälle, tahtovat, että kaikilla ihmisillä maan päällä olisi parempi kuin tuolla pappien luomassa taivassa. Tuntuu siltä kuin ei jumalaa eikä taivasta enää tarvittaisikaan . . .

Tässä "Tunnustuksessa" sanoo vanha lukkari:

"Jumala on sitä varten, ettei ihmistä pelottaisi kuolla, vaan miten elät se on sinun asiasi."

Jumalanhakija kulkee elämässä ja kyselee kaikilta minkälainen jumala kullakin on ja hän huomaa, että ihmiset elämässään todellakaan eivät enää tarvitse suurta, kaikille yhteistä jumalaa. Joka ihmisellä on oma jumalansa.

"Ihmiset ovat hajoittaneet jumalan palasiin, jokainen tarpeen mukaan."

Yhden jumala on puolittain lääkäri, toinen taas pitää jumalasta kiini, koska pelkää kuolemaa; kolmannen jumala on hyvä, neljännen — hirmuinen. Papit ovat pakanneet sen rengikseen ja maksavat sille palkan rukouksilla ja pyhällä savulla.

Jumalaa kovennetaan rankaisemaan ja palkitsemaan, jumalan täytyy ennättää täyttämään ihmisten mitättömät, pienet rukoukset.

Varas rukoilee, että jumala auttaisi häntä varastamaan toisen omaisuutta, koska varkaan on nälkä. Omaisuuden omistaja taas rukoilee, että jumala suojelisi hänen omaisuuttansa varkaalta.

Niin! Elämässä ihmiset tulvat toimeen ilman jumalaa, he tarvitsevat ainoastaan palvelijaa, joka tekisi kaikkensa heidän hyvinvointiaan varten ja joka on erilainen jokaisen mielestä.

Ymmärrettävää on, ettei totinen ihminen voi palvella sellaista pientä jumalaa.

Entäs kuolema?

Niin, siinä ihmiset tarvitsevat jumalaa. Ihminen ei tahdo la-
kata olla olemasta.

Ja kuitenkin hän näkee, miten toiset ihmiset nauravat, iloiso-
vat, surevat ja kärsivät, miten he kuolevat kuin kärpäset, häviävät
tuosta aurinkoisesta säteilevästä maailmasta.

Kysymys jumalasta on sama kuin kysymys kuolemasta.

Ja ketkä kysyvät: mitä tulee kuoleman jälkeen, mistä ihminen
on tullut, mihin hän menee?

Juuri ne, joiden elämä on tullut siksi levottomaksi, että usko
siihen, ettei imisen pitäisi huolehtia nykyelämän suhteen, koska tai-
vaassa kerran kaikki kärsimykset palkitaan. Juuri ne, jotka tunte-
vat itsensä onnettomiksi, turvatomiksi maailmassa ja jolta kokemus
on hävittänyt uskon kaikkivaltiaseen jumalaan.

Siellä, missä kuten Venäjän talonpoikien keskuudessa vuosi-
satojen kuluessa taloudellinen elämä on ollut pysähtynyttä, jähmetty-
nyttä, siellä on aina kehityksen epäilyksen kannattajina ja selvittäjinä
olleet sellaiset ihmiset, jotka jostain syystä ovat joutuneet ulkopuolel-
le yhteiskuntaa, joko rikkomalla tuon pysähtyneen yhteiskunnan tapo-
ja vastaan tahi koska heidän taloudellinen asemansa on eronnut ym-
päristön taloudellisesta asemasta. Sellaiset ulkopuolella yhteiskuntaa
"pohjalla" olevat ihmiset, juopot, rentut, paljasjalkaiset "jumalan kuk-
kaset" ovat Gorjkin lempilapsia, koska oikeastan, niin ihmeelliseltä
kuin se kuuluukin, juuri nämät ovat Venäjän kukkasia, Venäjän liik-
kuvin aines, täynnä kiukkua tuota harmaata, likaista elämää vastaan,
jossa kansan joukot makaavat sortavan virkavallan nukuttamina.

Juuri niin, koska sellaisen, luokkansa ulkopuolelle joutuneen
ihmisen taloudellinen asema epävarmuutensa ja tavattomuutensa ta-
kia herättää epäilyksiä mailmanjärjestelmän suhteen. Sellainen epä-
ilevä ja jumalaa hakeva ihminen on myöskin tämän kertomuksen san-
kari, ja sitä ovat muutkin huomattavimmat henkilöt jotka siinä esiin-
tyvät.

Kertomuksen päähenkilö on avioton lapsi, löytölapsi. Jo tämä
hänen erikoisasemansa sellaisessa talonpoikaisyhteiskunnassa antaa
hänen ajatuksilleen erikoisleiman, siihen suuntaan vaikuttavat vielä
hänen kasvattajansa, juoppo, yksinäinen luonnontihminen, lukkari La-
rion ja tunnettu hevosvaras, leikinlaskija ja lauluja Savelka. Sellai-
sia olentoja on kertomuksessa useita ja kertoja Matvei on itse vallan
samanlainen. Hänen erikoisasemansa panee hänet ajattelemaan ja
hakemaan jumalaa, sellaista jumalaa, joka todenteolla olisi olemassa.

joka voisi ja tahtoisuutta ihmisiä, sellaista eheätä, yleispätevää jumalaa, joka ei olisi pappien palvelija.

Pitkä on jumalanhakijan matka ja paljon ihmiskunnan tuskia ja suruja näkee hän sillä matkallaan, mutta samalla hän huomaa, ettei hän ole yksin, että paljon on maailmassa sellaisia akijoita kuin hän, ja silloin hän saa käsityksen kansasta. Hän kuljeskelee luostareita pitkin, yhden erakon ja viisaan jumalmiehen luota toisen luo ja huomaa, että useat itsekkin epäilevät jumalan olemassaoloa, tahi ovat ainoastaan uhraamalla järkensä päässeet noista epäilyksistä. Ja se mies taas, joka nähtävästi on joutunut elämän huipulle, ainoa joka ei tuskastu jumalanhakijan kysymyksiin, kaunis, viisas, sivistynyt, nautinnonhaluinen munkki Antonius, myöntää kysyjälle vasten naamaa: "ainoastaan ihminen on olemassa, kaikki muu on vaan sen mielipidetä". Ja tämä tappaa Matvein uskon siihen olentoon, jonka sanottiin olevan ulkopuolella ihmistä ja ohjaavan ihmisen kohtaloa. Tästä lähtien tarkastaa jumalanhakija enimmäkseen juuri ihmisten kohtaloita ja miten eri kohtalot eri ihmisille ovat laittaneet eri jumalat, eri käsitteet jumalasta ja siten hän tulee siihen johtopäätökseen, ettei ole olemassa sitä suurta jumalaa, joka hänet lapsena rukouksen aikana yhdisti koko suureen luontoon. "Ihmiset ovat repineet tuon lapsen jumalan kappaleiksi, jokainen tarpeensa mukaan".

Siiis pääpaino tässä maailmassa on ihmisissä, eikä jumalassa.

Ja site kun maailma on opettanut Gorjkin jumalanhakijan katselemaan ihmisiä, tutkistelemaan niitä, niin löytää hän vaellusmatkallaan ihmisen, samanlaisen luokastaan ulospotkitun ihmisraukan, joka puolestaan on löytänyt jumalansa ja joka ilmaisee sen tällekin hakijalle.

Kuka on jumalanrakentaja?" kyselee Matvei.

— Kansa se on! Lukematon maailman kansa! Suurempi marttyyri kuin kaikki ne, joita kirkko on pyhiksi tunnustanut! Kuolematon kansa . . . ja hän on kaikkien, niin entisten kuin nykyistenkin jumalien isä!

Ihmiskunta se on, joka on aina luonut jumalakäsitteensä sen mukaan kun se on tarvinnut niitä kehityksessään ja ihmiskunta se on, joka ne kerran hävittää, silloin kun se niitä enää ei tarvitse.

Matvei on jo nähnyt vaelluksensa aikana, että ihmiset itse muodostavat jumalansa ja nyt se lausutaan julki.

Kummallinen viha puhuu siitä vanhasta poispotkitusta papista, joka on tullut sosialidemokraatiksi ja taistelee salaista, vaan varmaa

ja lakkamatonta taistelua tuon jumalanluojan, kansan edestä! Hän vihaa tuota ihmisen yksinäistä, omia etujaan valvovaa "minää" joka on repeytynyt pois äidistään, kansasta, joka vapisee pelosta yksinäisyytensä takia joka turvatakseen itseään ja omaa hyvinvointiaan, murhaa ja luo jumalia, jotta nämä palkitsisivat sitä jossain taivaassa, silloin kun elämä maailmassa tuottaa kärsimyksiä.

Ja tämä kulkuripappi jumaloi kansaa ja sen kärsimyksiä, siitä hänen vihansa yksilöllistä minää vastaan, joka on eronnut kansasta jumalasta ja jumalanluojasta, on sortanut kansajoukkoja, on luonut kaikki onnettomuudet maailmaan. Hän kertoo Matveille sorretun ihmiskunnan historiaa ja Venäjän kansan kohtaloita, mutta koska hän itse on voimakas taisteluluonne, joka kaikin elinvoiminensa tappelee tuota minäänsä vastaan, niin muodostuu hänen käsityksensä maailmasta ja sen kehityksestä vallan uudeksi uskonnoksi. Hän ei huomaa enää mitään siitä, miten paljon hyötyä tuo yksilöllinen minä on tuonut maailmaan. Hän vaan vihaa sitä, koska se nykyään on ihmiskunnan kehityksen tiellä, tuon jumaloidun kansan tiellä.

Matvei on ihan kuin huumauksessa, hän ei uskalla eikä kykene suostumaan tuohon uuteen oppiin, jonka hän jo kauan on aavistanut. Pappi lähettää hänet erääseen tehtaaseen työläisten, uutten ihmisten luokse näkemään omin silmin, että tosiaankin uusi ihmislaji on maailmassa muodostumaisillaan.

